

Türk Sigorta Hukukunda Brokerin Aydınlatma Yükümlülüğü: Hukuki Dayanak ve Sorumluluk Üzerine Bir İnceleme

The Insurance Broker's Duty of Disclosure in Turkish Law: An Examination of Legal Basis and Liability Regime

Mahmut Mahsun TOPALOĞLU

İstanbul Ticaret Üniversitesi

mahmutmahsun@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-2708-9354>

Özet

Türk sigorta hukukunda, sigorta ürünlerinin teknik yapısından kaynaklanan ve taraflar arasında oluşan bilgi asimetrisini gidermeyi amaçlayan aydınlatma yükümlülüğü, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1423. maddesi ile detaylı bir normatif çerçeveye kavuşturulmuştur. Ancak anılan kanuni düzenlemede, aydınlatma yükümlülüğünün muhatabı olarak yalnızca sigortacı ve acentesi zikredilmiş; sigorta ettirenin menfaat temsilcisi konumundaki sigorta brokerinin aydınlatma borcuna ilişkin kanun düzeyinde açık ve emredici bir hükme yer verilmemiştir. İkincil mevzuat ile bu boşluk doldurulmaya çalışılsa da, normlar hiyerarşisi ve kanunilik ilkesi gereği, brokerin aydınlatma yükümlülüğünün hukuki dayanağının özel sigorta mevzuatından ziyade, taraflar arasındaki iç ilişkinin hukuki niteliği ve genel hükümler çerçevesinde aranması bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı sigorta brokerinin aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin mevzuattaki normatif boşluğu tespit etmek ve bu yükümlülüğün hukuki dayanağını Türk Borçlar Kanunu hükümleri ekseninde analiz etmektir. Çalışma kapsamında, brokerin temsil yetkisinin bulunup bulunmadığına göre değişen sorumluluk rejimi ayrıntılı olarak incelenmiş; aydınlatma ihlalinin doğan zararların tazmininde sigortacı ile broker arasındaki sorumluluk paylaşımı TBK m. 112 ve m. 116 ekseninde değerlendirilmiştir. Ayrıca, aydınlatma yükümlülüğünün ihlali halinde sigorta ettirenin başvurabileceği hukuki çarenin poliçenin geçersizliği değil, tazminat talebi olduğu hususu ile ispat yükünün brokere ait olduğu gerçeği, güncel Yargıtay kararları ve doktrinel görüşler ışığında ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Sigorta Brokeri, Sigorta Ettiren, Aydınlatma Yükümlülüğü, Sorumluluk.

Abstract

In Turkish insurance law, the duty of disclosure, which aims to eliminate information asymmetry between the parties during the conclusion and continuation stages of insurance contracts, has been provided with a detailed normative framework under Article 1423 of the Turkish Commercial Code

Year 2025, Volume-12, Issue-6 Journal homepage: <https://share.google/0GGau8uM5Zqb1RwrI>

no 6102 (TCC) and relevant secondary legislation. However, in the aforementioned regulations, this duty is limited to the insurer and its agent, while no explicit provision exists at the statutory level regarding the disclosure obligation of the insurance broker, who acts as the representative of the policyholder's interests. Although attempts have been made to fill this gap through secondary legislation, pursuant to the hierarchy of norms and the principle of legality, it emerges as a necessity to seek the legal basis of the broker's disclosure duty within the legal nature of the internal relationship between the parties and general provisions, rather than in special insurance legislation. The aim of this study is to identify the normative gap in the legislation regarding the insurance broker's disclosure duty and to analyze the legal basis of this duty within the scope of the provisions of the Turkish Code of Obligations. Furthermore, the issue that the burden of proof regarding the performance of the disclosure duty rests with the broker is evaluated in the light of current judicial decisions and doctrinal views.

Keywords: Insurance, Insurance Broker, Policyholder, Duty of Disclosure, Liability.

GİRİŞ

Modern ekonomik ilişkilerin karmaşıklaşması ve sigorta ürünlerinin teknik detaylarının artması, sigorta sözleşmelerinin kuruluş aşamasında taraflar arasındaki bilgi asimetrisini derinleştirmiştir. Sigorta ettirenin, teminat kapsamı ve riskler konusunda doğru karar verebilmesi için rehberliğe duyduğu ihtiyaç, sigorta araçlarını ve özellikle sigorta brokerlerini sektörün vazgeçilmezi haline getirmiştir. Sigorta hukukuna hâkim olan azami iyiniyet prensibi ve dürüstlük kuralı gereğince sözleşmenin zayıf tarafı olan sigorta ettirenin, sözleşme öncesinde ve süresince kapsamlı bir şekilde aydınlatılması, bilinçli sözleşme kurma iradesinin temel şartıdır.

Türk hukukunda aydınlatma yükümlülüğünün yasal çerçevesi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 1423. maddesi ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun (SK) 11. maddesi ile çizilmiştir. Ancak anılan hükümler lafzi olarak incelendiğinde, aydınlatma yükümlülüğünün yükümlüsü olarak yalnızca sigortacı ve acentesinin zikredildiği, sigorta ettirenin menfaat temsilcisi konumundaki brokerin ise kanun metninde açıkça yükümlü sıfatıyla sayılmadığı görülmektedir. Kanun koyucunun bu tercihi, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün kapsam ve sınırlarını belirleyen Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik çelişkili bir durum yaratmakta ve brokerin aydınlatma borcunun hukuki dayanağı konusunda belirsizliğe yol açmaktadır.

Oysa hukuk tekniği açısından, kanuni bir düzenlemede açıkça sayılmamış olması, profesyonel bir meslek mensubu olan brokerin müşterisine karşı bilgilendirme sorumluluğundan muaf olduğu anlamına gelmemelidir. Zira broker ile sigorta ettiren arasındaki iç ilişkinin hukuki niteliği ve Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) genel hükümleri, brokere kanun metninin ötesinde asli bir aydınlatma misyonu yüklemektedir. Nitekim sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü ihlal etmesinin sonuçları dahi doktrinde

tartışmalı olup, tazminat sorumluluğu için TBK'nın m.112 uyarınca genel hükümlerine başvurulması gerektiği yönündeki görüşler ağırlık kazanmaktadır.

İşbu çalışmanın amacı Türk sigorta mevzuatında brokerin aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin normatif boşluğu tespit etmek ve bu boşluğun genel hükümler çerçevesinde nasıl doldurulacağını analiz etmektir. Bu kapsamda, brokerin yetki durumuna göre değişen sorumluluk rejimi incelenecek ve aydınlatma ihlalinin doğan zararların tazmininde sigortacı ile broker arasındaki sorumluluk paylaşımı TBK m. 112 ve m. 116 ekseninde değerlendirilecektir.

1. GENEL OLARAK SİGORTA BROKERİ HAKKINDA BİLGİLER

Türk sigorta hukukunda aracılık faaliyetleri, sigorta şirketiyle kurulan ilişkinin niteliğine göre sigorta acentesi ve sigorta brokeri olmak üzere iki temel kategoride değerlendirilir. Sigorta acentesi, sigortacıdan bağımsız bir kişiye sahip olsa da onunla sürekli ve organik bir iş ilişkisi içinde faaliyet gösterir, broker ise sigorta şirketleriyle herhangi bir hukuki veya ekonomik bağıllığı bulunmayan, tarafsız ve bağımsız bir statüde konumlanan aracıdır¹. Bu bağlamda broker, aracılık faaliyeti esnasında sigortacıdan ziyade sigorta ettirenin menfaat alanına yakın durmakta ve onu profesyonel olarak yönlendirmektedir. Köken itibarıyla İngiliz hukukundaki “insurance broker” kavramından dilimize geçmiştir². Sigorta sözleşmesi sürecinde taraflardan birini temsil ederek, temsil olunan adına piyasa araştırması yapan ve sözleşme koşullarını oluşturan profesyonel aracıyı ifade etmektedir.

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu³'nin 2/1-d maddesinde “*Sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yapılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişi*” şeklinde tanımlamıştır. Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği'nin (SRBY) 3/1-a bendi, brokerin tanımı hususunda üst norm olan Sigortacılık Kanunu'na atıfta bulunarak brokerlik sıfatının ve faaliyetinin gerçek veya tüzel kişiler tarafından icra edilebileceğini teyit etmiştir⁴.

Sigortacılık Kanunu'nun broker tanımında yer verdiği temsil ederek ibaresi, hukuk tekniği ve brokerlik mesleğinin doğası bakımından isabetli bir tercih olarak değerlendirilmemektedir. Türk hukuk sistematğinde temsil kurumu TBK m. 40 ila 48. arasında düzenlenen ve bir kimsenin, başkası adına ve hesabına bağlayıcı hukuki işlem tesis etme yetkisini ifade eden özel bir kurumdur. Oysa brokerin asli fonksiyonu, müvekkili adına hukuki işlem yapmak veya sözleşme akdetmek değildir. Tarafsız bir uzman sıfatıyla sözleşmenin kurulmasına aracılık etmektir. Broker, özel olarak yetkilendirilmedikçe, salt brokerlik sıfatına dayanarak temsilci sıfatıyla hareket edemez. Bu itibarla, yasa metnindeki temsil ederek ifadesi, brokerin hukuki

¹ Mert Yücesan, *Dünyada ve Türkiye’de Aracılık Sistemleri ve Öneriler*, Reasürör Dergisi, Sayı:31, s. 40.

² Mehmet Özdamar, *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Ankara, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, 2009, s. 107.

³ Resmi Gazete, Tarih: 03.06.2007, Sayı: 26552.

⁴ Sefa Er, *Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*, Ankara, Seçkin Yayınları, 2023, s. 190.

statüsünü tam olarak yansıtmadığı ve kavramsal bir yanılgıya sebebiyet verdiği için haklı olarak eleştirilmiştir⁵.

Hukuki niteliği itibarıyla sigorta brokeri kural olarak temsil yetkisini haiz olmaksızın taraflar arasında sözleşme kurulmasına aracılık eden ve Türk hukuk sistematğinde TBK m. 520 vd maddelerinde düzenlenen simsar statüsündedir⁶. Tacir olan sigorta şirketinden tamamen bağımsız çalışan bir tacir yardımcısı olarak konumlanan brokerler hakkında, Sigortacılık Kanunu ve SRBY gibi özel düzenlemelerde hüküm bulunmayan hallerde, normlar hiyerarşisi gereği TBK'nın simsarlığa ilişkin genel hükümleri uygulama alanı bulur. Brokerlik mesleğinin kapsamı ise sadece poliçenin tanzimiyle sınırlı değildir. Sigorta ettiren için maliyet ve kapsam açısından en elverişli sigorta teminatının sağlanmasının ardından, rizikonun gerçekleşmesi ve hasar tasfiyesi aşamalarında da sigorta ettirenin menfaatini gözeterek, sürecin yönetiminde rol almayı gerektirir⁷.

Türk sigorta hukukunda, sigorta acenteleri için öngörülen sicile tescil ve ilan yükümlülüğünden farklı olarak brokerlik mesleğinin icrası, SK m. 21 uyarınca Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumundan (SEDDK) alınacak brokerlik ruhsatına bağlanmış bir faaliyet türüdür. Ruhsatlandırma şartının yanı sıra, mesleğin icrası bakımından aranan bir diğer unsur ise finansal güvencedir. Nitekim SRBY m.13 brokerlerin mesleki faaliyetleri sırasındaki kusurlu eylemlerinden doğabilecek zararları teminat altına almak amacıyla mesleki sorumluluk sigortası yaptırmalarını zorunlu kılmıştır. Mesleki sorumluluğa ilişkin sigorta himayesi sağlanmaksızın brokerlik faaliyetinde bulunulamaz.

Sigorta brokerinin yasal tanımı ve hukuki niteliğinden kaynaklı bağımsızlık ve tarafsızlık unsurları, en somut biçimde sigorta ettiren adına en elverişli teminatı sunacak sigortacının tespiti ve seçimi sürecinde ortaya çıkar. Nitekim SRBY brokerin yetki belgesine dayanarak farklı sigorta şirketlerinden teklif almasını ve bu teklifleri karşılaştırmalı olarak sunmasını öngörmek suretiyle brokerin hiçbir sigorta şirketine bağlı olmaksızın, münhasıran sigorta ettirenin menfaatine göre hareket etmesi gerektiğini normatif bir zemine oturtmuştur⁸.

Sigorta brokerinin, mesleki faaliyetini ifa ederken sigorta ettirenin menfaat alanına yakın durması, ona kendiliğinden bir kanuni temsil yetkisi verildiği şeklinde yorumlanmamalıdır. Zira mevzuattaki tanım ve brokerin simsar statüsü dikkate alındığında brokerin asli fonksiyonunun, sigorta ettireni hukuken temsil etmekten ziyade, sigorta yaptırmak isteyenlere profesyonel danışmanlık ve aracılık hizmeti sunmak olduğu anlaşılmaktadır. Bu itibarla broker, sigorta ettiren tarafından özel olarak yetkilendirilmedikçe ve bu husus SRBY m. 15 uyarınca usulüne uygun bir yetki belgesi ile tevsik edilmedikçe sigorta ettiren adına ve hesabına bağlayıcı irade beyanında bulunarak sigorta veya reasürans sözleşmesi akdetme ehliyetini haiz olmayacaktır.

⁵ Rayegan Kender, *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku*, İstanbul, On İki Levha, 14. Baskı, 2015, s. 135; Şaban Kayıhan / Özcan Günergök, *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*, İstanbul, Umutepe Yayınları, 6. Baskı, 2021, s. 170.

⁶ Kender, s. 135-136, Tamer Bozkurt, *Türk Hukukunda ve Uygulamada Tellallık*, Ankara, Yetkin Yayınları, 9. Baskı, 2007, s. 362.

⁷ Işıl Ulaş, *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*, Ankara, Turhan Kitabevi, 8. Baskı, 2012, s. 35.

⁸ Yücesan, s. 40.

Broker ile sigorta ettiren arasındaki hukuki ilişki, kural olarak taraflar arasında akdedilen bir brokerlik sözleşmesi ile vücut bulur. Mevzuatımızda bu ilişkinin kurulması, şekli bir yetkilendirme şartına bağlanmıştır. Nitekim SRBY m. 15 uyarınca brokerlik yetkisi, sigorta ettiren tarafından verilen ve sözleşme öncesi hazırlık çalışmaları ile gerektiğinde sözleşmenin uygulanmasına ilişkin işlemleri kapsayan bir yetki belgesi ile tevsik edilmek zorundadır. Bu belge, brokerin müşteri adına hareket etme sınırlarını çizen ve taraflar arasındaki vekâlet/simsarlık ilişkisini somutlaştıran kurucu bir unsur niteliğindedir. Her ne kadar brokerlik yetkisinin kural olarak yazılı bir belge ile tevsik edilmesi esas ise de SRBY m. 15/1 hükmü ticari hayatın akışına uygun bir esneklik getirmiştir. Anılan düzenleme uyarınca tarafların fiziken bir araya gelmesinin mümkün olmadığı veya işin niteliğinin yazılı belge tanzimini zorunlu kılmadığı istisnai hallerde, brokerlik yetkisinin elektronik ortamda veya sözlü beyanla verilmesi de hukuken geçerli kabul edilmiştir. Getirilen bu düzenleme özellikle mesafeli akdedilen sigorta sözleşmeleri ve dijital sigortacılık uygulamalarında işleyişi kolaylaştırmak amacıyla getirilmiş bir esnekliktir.

2.AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE BROKERİN AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

2.1. Aydınlatma Yükümlülüğü

Sigorta sözleşmelerinin içerdiği teknik detaylar ve karmaşık risk yapısı, sigorta ilişkisine taraf olmak isteyen kişilerin gerek sözleşme öncesi müzakere evresinde gerekse akdin kurulması aşamasında, sözleşmenin konusu, sağlanan teminatlar ve diğer esaslı unsurları hakkında kapsamlı bir şekilde bilgilendirilmesini hukuki bir zorunluluk haline getirmiştir⁹.

Sigorta sözleşmelerinde aydınlatma yükümlülüğü, sigorta ilişkisinin dinamik yapısı gereği tek bir ana özgülünmüş olmayıp, sözleşmenin müzakeresinden sona ermesine kadar devam eden bir süreçtir. Bu bağlamda sigortacının bilgilendirme ödevi, sözleşmenin kurulması aşamasında ve sözleşmenin devamı sırasında olmak üzere iki temel evrede ele alınmaktadır¹⁰.

Sözleşme öncesi dönemde sigortacı, sigorta ettiren adayını kurulacak sözleşmenin konusu, teminat kapsamı, istisnaları ve diğer teknik özellikleri hakkında bilgilendirerek, taraflar arasındaki bilgi asimetrisini gidermek ve sigorta ettirenin iradesinin sağlıklı bir şekilde oluşmasını sağlamakla mükelleftir. Zira sigorta sözleşmesinin teknik ve karmaşık yapısı karşısında, sigorta ettirenin tam ve doğru bilgiye sahip olmadan bilinçli bir karar vermesi beklenemez.

Sözleşmenin devamı sırasında ise aydınlatma yükümlülüğü, sigorta ilişkisini etkileyebilecek her türlü hukuki ve fiili değişikliğin bildirilmesini kapsar. Sigortacı mevzuat değişiklikleri, mali yapısındaki gelişmeler veya tarafların hak ve yükümlülüklerini doğrudan etkileyebilecek nitelikteki olaylar hakkında sigorta ettireni ve sözleşmeden menfaat sağlayan diğer kişileri düzenli olarak bilgilendirmek zorundadır¹¹.

⁹ Mustafa Çeker, **6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanuna Göre Sigorta Hukuku**, Adana, Karahan Yayınevi, 13. Baskı, 2016, s. 79.

¹⁰ Kayıhan / Günergök, s. 208.

¹¹ Ramazan Durgut/Erkam Haşım Bulut, **Karar İncelemesi: Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırılığın Sonuçları**, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S: 6, C: 2, 2020, s. 341.

Bu süreklilik arz eden yükümlülük, sigorta ettirenin değişen koşullar karşısında haklarını koruyabilmesi ve sözleşmeye devam edip etmeme yönündeki iradesini güncelleyebilmesi için hayati önem taşır¹².

Hukuki bir terim olarak aydınlatma yükümlülüğü sözleşmenin karşı tarafının irade oluşum sürecini ve kararını esaslı şekilde etkileme potansiyeli taşıyan, ancak muhatap tarafından bilinmeyen önemli hususların herhangi bir soru veya talep beklenmeksizin, subjektif değer yargılarından arındırılmış objektif ve yalın bir bilgi aktarımı suretiyle ilgilinin dikkatine sunulmasını ifade eder¹³. Bunun yanı sıra kaynağını doğrudan kanun hükümlerinden veya taraflar arasındaki sözleşmesel ilişkiden alan, ancak ifası kural olarak muhatapın özel bir talebine bağlanmış olan edim türü, doktrinde olarak “bilgi verme yükümlülüğü” şeklinde tanımlanmaktadır¹⁴.

Doktrinde culpa in contrahendo sorumluluğu yalnızca müzakerelerin kusurlu bir şekilde yarıda kesilmesiyle sınırlı olmayıp, hukuka aykırılığı, şekil noksanlığını veya ifa imkânsızlığını bilmesine rağmen karşı tarafta geçerli bir sözleşme kurulacağına dair haklı güven uyandıran tarafın sorumluluğunu da ihata etmektedir. Bu hukuki niteleme sözleşme öncesi evrenin en temel koruma enstrümanı olan aydınlatma yükümlülüğü bakımından da geçerlidir. Zira aydınlatma borcunun ihlali, muhatapın iradesini sakatlayarak onu hatalı bir güvenle sözleşmeye sevk ettiğinden bu süreçten doğan zararların tazmininde de culpa in contrahendo sorumluluğu esaslarının uygulanması sonucunu doğuracaktır¹⁵.

Sigorta hukukunda aydınlatma yükümlülüğü ile bilgi verme yükümlülüğü kavramları, her ikisi de muhataba veri aktarımı işlevine sahip olsalar da ifa mekanizmaları ve hukuki nitelikleri bakımından birbirinden ayrılmaktadır¹⁶. Aydınlatma yükümlülüğü, doğası gereği aktif ve kendiliğinden harekete geçmeyi gerektiren bir ödev olup muhatapın herhangi bir talebi veya sorusu beklenmeksizin, sözleşme iradesini etkileyebilecek tüm hususların açıklanmasını zorunlu kılar¹⁷. Buna karşılık, teknik anlamda bilgi verme yükümlülüğü, genellikle muhatapın talebi üzerine ifa edilen bir edimdir¹⁸. Doktrinde bu iki kavram, zamansal etkileri bakımından da farklı değerlendirilmektedir. Aydınlatma yükümlülüğünün ihlali halinde yapılan hukuki değerlendirme, genellikle geriye dönük bir analiz gerektirir¹⁹. Zira burada sorgulanan husus, “Eğer aydınlatma yapılsaydı, muhatap geçmişte nasıl bir karar verirdi?” sorusudur. Bilgi verme yükümlülüğü ise daha çok tarafların gelecekteki hukuki durumlarını ve davranışlarını şekillendirmeye yöneliktir²⁰. Bu bağlamda aydınlatma yükümlülüğü, ifası dava yoluyla aynen talep edilemeyen, ancak ihlali halinde tazminat sorumluluğu veya sözleşmesel yaptırımlar doğuran, sözleşmenin kaderine etki eden asli bir yan yükümlülük karakteri taşımaktadır.

¹² Durgut/Bulut, s.343.

¹³ Fahrettin Aral, **Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa**, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011, s. 44-45;

¹⁴ Aral, s. 47; Özge Erbek, **Tüketici Satımlarında Satıcının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü ve İhlalin Sonuçları**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010, s. 69.

¹⁵ Mustafa Arıkan, **Culpa İn Contrahendo Sorumluluğu**, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C:17, S:1, s. 77.

¹⁶ Er, s. 47.

¹⁷ Er, s. 47; Aral, s. 45.

¹⁸ Aral, s. 45.

¹⁹ Aral, s. 45; Erbek, s. 70.

²⁰ Aral, s. 45.

Gerek aydınlatma yükümlülüğünün gerekse bilgi verme yükümlülüğünün ifa sürecinde, yükümlüden beklenen asgari davranış modeli uhdesindeki bilgilerin, herhangi bir sübjektif değer yargısı veya kişisel yorum katılmaksızın, objektif bir şekilde muhataba aktarılmasıdır. Bir diğer ifadeyle, bu yükümlülüklerin özünde yönlendirme değil bilgilendirme gayesi yatar. Bundan kaynaklı yükümlü, somut vakıaları ve teknik detayları yalın bir gerçeklikle sunmakla yetinmeli, bu veriler ışığında yapılacak nihai değerlendirmeyi ve karar alma iradesini ise tamamen muhatabın takdirine bırakmalıdır²¹.

Sözleşme öncesi müzakere sürecinde taraflar arasında tesis edilen hukuki temas, salt irade beyanlarının karşılıklı teatisiyle sınırlı olmayıp dürüstlük kuralı temelinde şekillenen ve doktrinde güven ilişkisi olarak nitelendirilen özel bir bağ doğurur. Bu güven ilişkisi, taraflara sadece dürüst davranma değil aynı zamanda muhatabını sözleşmenin teknik detayları ve riskleri konusunda aydınlatma, yanılgıya düşmesini önleyecek gerçekleri açıklama, menfaatine uygun tavsiyelerde bulunma ve sözleşme sürecinde ortaya çıkan yeni durumlardan haberdar etme gibi kapsamlı bir koruma ve bilgilendirme yükümlülüğü yüklemektedir²².

Sözleşme görüşmeleri sırasında taraflar arasında kurulan temasın doğurduğu güven ilişkisi, henüz bir sözleşme akdedilmemiş olsa dahi, taraflara birbirlerinin kişilik ve malvarlığı değerlerini koruma yükümlülüğü yükler. Bu aşamada gerçekleşen ve dürüstlük kuralına dayanan aydınlatma veya koruma yükümlülüklerinin ihlali klasik haksız fiil sorumluluğunun ötesinde, kendine özgü bir culpa in contrahendo sorumluluğunu doğurur²³. Dolayısıyla, müzakere evresindeki kusurlu davranışlardan kaynaklanan zararların tazmini haksız fiil hükümlerine değil, sözleşme benzeri bir güven ilişkisine dayanan culpa in contrahendo hükümlerine göre talep edilebilir²⁴.

Sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğü taraflar arasındaki müzakere sürecinde, sözleşmenin inşasına yönelik iradenin sağlıklı ve eksiksiz bir şekilde oluşmasını teminen akdedilecek sözleşmenin konusu, teknik içeriği ve kapsamı gibi belirleyici hususlarda tarafların birbirlerine karşılıklı olarak bilgi aktarmasını zorunlu kılan hukuki bir ödevdir²⁵.

Aydınlatma yükümlülüğü, sözleşmenin kurulmasıyla sona eren anlık bir ödev değildir²⁶. Sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde, hukuki ilişkinin devamı süresince de varlığını koruyan dinamik bir niteliğe sahiptir. Ancak sözleşme sonrası bir aydınlatma yükümlülüğünden bahsedebilmek için, öncelikle taraflar arasında hukuken geçerli bir sözleşmenin kurulmuş olması ve buna bağlı asli edim yükümlülüklerinin işlerlik kazanması şarttır²⁷. Bu evrede ifa edilen aydınlatma faaliyeti, doktrinel açıdan ikili bir fonksiyon icra eder.

²¹ Gürpınar, s. 18.

²² İbrahim Aydın, **İşverenin Sosyal Temas ve İş İlişkisinden Doğan Edimden Bağımsız Koruma Yükümlülükleri ve Sonuçlar**, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2004, s. 77; Rona Serozan, **Culpa in Contrahendo, Akdin Müspet İhlali ve Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi**, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, S:2, 1968, s. 110.

²³ Serozan, s. 111.

²⁴ Huriye Reyhan Demircioğlu, **Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk**, Ankara, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, 2009, s. 143.

²⁵ Hasan Ozanoğlu, **Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi**, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1.Baskı, 1999, s. 196, Demircioğlu, s. 223.

²⁶ Özdamar, s. 128.

²⁷ Er, s. 57.

Bir yandan sözleşmenin amacına uygun şekilde hayata geçirilmesini sağlayarak ifa menfaatini, diğer yandan tarafların kişilik ve malvarlığı değerlerini koruyarak bütünlük menfaatini teminat altına alır²⁸.

Sigorta teminatının soyut doğası, sigorta ettirenin edineceği güvencenin kapsamını ve sınırlarını, ancak kendisine sunulan detaylı bilgiler ve ikazlar aracılığıyla idrak edebilmesini zorunlu kılar. Fiziksel varlığı bulunmayan ve önceden tecrübe edilmesi imkânsız olan bu ürün, ancak etkin bir aydınlatma süreciyle somutluk kazanır²⁹. Sözleşmesel dengede sigortacı, risk yönetiminin profesyoneli ve teknik uzmanı olarak konumlanır. Sigorta ettiren ekonomik gücünden bağımsız olarak, sigorta tekniğine ve karmaşık genel işlem şartlarına yabancılığı nedeniyle literatürde “bilgi asimetrisi” olarak adlandırılan dezavantajlı ve zayıf tarafı teşkil eder³⁰.

Bu bağlamda aydınlatma yükümlülüğü, taraflar arasındaki bilgi uçurumunu kapatarak sözleşmesel adaleti sağlayan ve soyut hukuki ilişkiyi sigorta ettiren nezdinde belirgin hale getiren temel mekanizmadır. Bu gereklilik pozitif hukukta açık bir düzenleme bulunmasa dahi, dürüstlük kuralı ve güven ilkesi aydınlatma yükümlülüğünün varlığını her hâlükârda zorunlu kılar³¹. Nitekim Türk hukukunda yasal düzenlemenin bulunmadığı dönemlerde sözleşme öncesi güven ilişkisi, sigorta akdinin dayandığı azami iyiniyet karakteri ve tüketicinin korunması saiki, bu yükümlülüğün hukuki meşruiyet kaynağı olarak kabul görmüştür.

Sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün pozitif hukuktaki ilk yasal dayanağını, Sigortacılık Kanunu m. 11/3 fıkrası teşkil etmektedir. Ancak söz konusu hüküm, bilgilendirmenin kapsam ve içeriğini doğrudan belirlemek yerine sigorta ettiren, sigortalı ve lehtara yönelik aydınlatma faaliyetinin usul ve esaslarını düzenleme yetkisini yönetmeliğe bırakan bir çerçeve hüküm niteliğindedir. Nitekim bu yetkiye istinaden çıkarılan 28.10.2007 tarihli Yönetmelik ile bilgilendirme formunun asgari unsurları belirlenmiş, ancak yükümlülüğün asıl normatif gücü ve detaylı yasal çerçevesi, TTK m. 1423 ile tesis edilmiştir. TTK m.1423 düzenlemesinden sonra çıkarılan SSBİY ile 2007 tarihli yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

TTK sigorta hukukuna ilişkin sistematığı, sözleşmenin her taraflarına kapsamlı ve karşılıklı bir bilgi aktarım sorumluluğu yüklemektedir. Kanun koyucu, TTK m. 1423 hükmüyle sigortacıyı, sözleşmenin müzakeresinden sona ermesine kadar geçen süreçte aktif bir aydınlatma yükümlülüğü altına sokarken, TTK m. 1435 ile de sigorta ettireni, rizikonun takdiri için önem arz eden hususları beyan etmekle mükellef kılmıştır³². Hukuki nitelikleri itibarıyla terminolojik olarak ayrışsalar da özünde bilgi asimetrisini gidermeyi amaçlayan bu karşılıklı ödevler muhatabın herhangi bir soru veya talebine bağlı olmaksızın kendiliğinden ifa edilmesi gereken asli davranış yükümlülükleridir. Dolayısıyla, sigorta sözleşmelerinde tarafların birbirlerini bilgilendirme borcunun hukuki kaynağını, sözleşme serbestisinden ziyade doğrudan emredici kanun hükümleri teşkil etmektedir.

²⁸ Erbek, s. 74.

²⁹ Samim Ünan, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku C. I**, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2016, s. 187.

³⁰ Ünan, s. 209.

³¹ İrem Aral Eldeleklioğlu, **6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, C: 18, S: 1, s. 383.

³² , Sevgican Aydın, **Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Hâlinde Sigortacının Hakları**, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2018, s. 21.

2.2. Brokerin Aydınlatma Yükümlülüğü

Türk sigorta hukukunda aydınlatma yükümlülüğünü ana çerçevesi TTK m.1423 ile düzenlenmiştir. Sigorta brokerleri yönünden aydınlatma yükümlülüğü SRBY m. 17/4 “6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 1423 üncü maddesi kapsamındaki bilgilendirmenin müvekkili adına akit yapma yetkisine sahip Broker tarafından yapılması esastır. Bu hâlde, şirket tarafından brokerin bilgilendirilmesi, temsil edilen tarafın bilgilendirilmesi anlamına gelmektedir.” şeklinde düzenleme bulmuştur. Kanun aydınlatma yükümlülüğünün yükümlülükleri olarak sigortacı ve acentesini işaret etmiş, sigorta ettirenin menfaat temsilcisi konumundaki sigorta brokerinin aydınlatma borcuna ilişkin kanun düzeyinde açık bir hüküm içermemektedir. Bu durum, brokerin aydınlatma yükümlülüğünün hukuki dayanağının ve sınırlarının belirlenmesinde doktrinel tartışmalara ve uygulamada belirsizliklere yol açmaktadır³³.

Sigorta sözleşmesinin inşasında bir brokerin rol alması, hukuki sonuçları itibarıyla sözleşmenin acente vasıtasıyla akdedilmesinden yapısal olarak ayrışır. Bu ayrımın temelinde, brokerin acenteden farklı olarak sigortacının yasal temsilcisi veya uzantısı sıfatını haiz olmaması yatmaktadır³⁴. Temsil ilişkisinin bu yokluğu, sorumluluk rejimini de doğrudan etkiler. Dolayısıyla kanunun sigortacıya ve acenteye yüklediği aydınlatma yükümlülüğünün, kural olarak brokerin yasal sorumluluk alanına girmediği kabul edilmektedir. SRBY m. 17/4 aydınlatma yükümlülüğünün ifa sürecinde brokerin yetki sınırlarını belirleyici bir kıstas olarak kabul etmiş ve müvekkili adına akit yapma yetkisini haiz brokerlerin, TTK m. 1423 kapsamındaki bilgilendirmeyi bizzat yerine getirmesi gerektiğini esas almıştır³⁵.

TTK m. 1423/1 hükmü, aydınlatma yükümlülüğünü düzenlerken sigortacı ve acentesi ifadesini kullanarak yükümlülükleri tahdidi olarak saymıştır. Benzer şekilde, SK m. 11/3 bilgilendirme yapacakları sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri olarak zikretmiştir. Kanun koyucunun bu tercihi, brokerin aydınlatma yükümlülüğünün kapsamı dışında bırakıldığı yönünde bir izlenim yaratsa da SRBY m. 17/4 ile bu boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Bu düzenleme ile aydınlatma yükümlülüğünün ifa edileceği muhatabın ve sorumluluğun yönünün tayininde, brokerin temsil yetkisi belirleyici bir kıstas olarak esas almıştır. Anılan düzenleme uyarınca şayet broker, müvekkili adına akit yapma yetkisiyle donatılmışsa, TTK m. 1423 kapsamındaki bilgilendirmenin bu yetkili broker tarafından yapılması asıl kabul edilmiş ve sigortacının brokere sağlayacağı aydınlatmanın, hukuken doğrudan sigorta ettirene yapılmış sayılacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükmün mefhum-u muhalifinden hareketle temsil yetkisi bulunmayan ve sadece aracılık/danışmanlık faaliyeti yürüten brokerler bakımından, sigortacının aydınlatma borcunun doğrudan sigorta ettirene karşı devam ettiği ve bu sorumluluğun brokere devredilemeyeceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak bu düzenleme, normlar hiyerarşisi açısından eleştiriye açıktır. Zira temel hak ve yükümlülüklerin Kanunla düzenlenmesi asıldır. Kanunun yükümlü saymadığı bir süjeye, yönetmelik hükmüyle kanundaki ağır sorumluluk rejiminin teşmil edilmesi, hukuki belirlilik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Bu nedenle brokerin

³³ Er, s. 193; Neyzen Fehmi Dolar, **Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2023, s. 151; Emine Yazıcıoğlu/ Zehra Şeker Ögüz, **Sigorta Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2. Baskı, 2019, s. 76.

³⁴ YAZICIOĞLU / ŞEKER ÖĞÜZ, s. 75-76; Rayegan Kender, **Türkiyede Hususi Sigorta Hukuku**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 16. Baskı, 2017, s. 129.

³⁵ YAZICIOĞLU / ŞEKER ÖĞÜZ, s. 76.

aydınlatma yükümlülüğünün dayanağının, tartışmalı Yönetmelik hükmünden ziyade, taraflar arasındaki sözleşmesel ilişkinin doğasında aranması gerekmektedir³⁶.

Sigorta brokerinin aydınlatma yükümlülüğü, sözleşme kurma yetkisine sahip olup olmadığına bakılmaksızın kurduğu hukuki ilişkinin doğası gereği mevcuttur. Mevzuatta bu konuda açık bir hüküm bulunmasa dahi brokerin sahip olduğu teknik uzmanlık ve mesleki bilgi birikimi, onu karşı taraf açısından bilen taraf konumuna getirmektedir³⁷. Bu bilgi üstünlüğü dürüstlük kuralı ve taraflar arasındaki sözleşmeden doğan sadakat ve özen borcu ile birleştiğinde brokerin aydınlatmasını, sözleşmede ayrıca kararlaştırılmamış olsa bile hukuken zorunlu kılmaktadır³⁸.

Broker ile sigorta ettiren arasındaki hukuki ilişkinin nitelendirilmesi, brokerin aydınlatma ve özen borcunun kapsamını belirlemek açısından hayati önem taşır. Doktrinde hakim görüş, bu ilişkiyi TBK m. 520 çerçevesinde simsarlık olarak nitelendirse de Yargıtayın konuya yaklaşımı daha kapsayıcıdır. Nitekim Yargıtay brokerlik sözleşmesinin haksız feshine ilişkin bir uyuşmazlığı değerlendirdiği taraflar arasındaki ilişkinin salt TBK simsarlık hükümlerine hapsedilemeyeceğini, bunun sigorta brokerliği sözleşmesinden kaynaklanan kendine özgü bir ilişki olduğunu açıkça vurgulamıştır³⁹. Yüksek Mahkeme anılan kararında brokerin görevinin salt simsarlık gibi tarafları bir araya getirmekle sınırlı olmadığını, aynı zamanda sigorta ettirenin gereksinimlerini değerlendirerek en uygun sigortacıyı saptamak ve sigorta ettireni temsil etmek olduğunu belirtmiştir⁴⁰. Yargıtay'ın bu tespiti, brokerin aydınlatma yükümlülüğünün kaynağının sadece simsarlık hükümlerinde değil aynı zamanda brokerin temsilci ve danışman sıfatıyla üstlendiği sadakat ve özen borcunda aranması gerektiği tezini doğrular niteliktedir. Zira Mahkeme, brokerin müvekkilinin menfaatlerini gereği gibi koruyup korumadığının araştırılmasını hükme bağlayarak, sorumluluk rejimini genel hükümlere dayandırmıştır.

2.3. Aydınlatma Yükümlülüğünün Yerine Getirilmemesi

TTK m. 1423/1 sigortacının aydınlatma yükümlülüğünü esasen sözleşmenin kuruluş aşamasına odaklasa da madde gerekçesinde de vurgulandığı üzere, bu yükümlülük sözleşme öncesi müzakere evresi ve sözleşmenin devamı süresince kendisini göstermektedir⁴¹. Aydınlatma yükümlülüğünün ihlali ve buna bağlanan hukuki sonuçlar, TTK m. 1423/2 hükmünde itiraz hakkı mekanizması üzerinden düzenlenmiştir. TTK m. 1423/2 hükmünde aydınlatma yükümlülüğüne aykırılığın yaptırımı olarak öngörülen itiraz müessesesi TBK ve sigorta hukuku yerleşik terminolojisine yabancı bir kavram niteliğindedir. Kanun

³⁶ Ünan, a.g.e., s. 220; Er, a.g.e., s. 194.

³⁷ SEDDK 29.04.2022 tarihli 2022/14 sayılı Genelge'nin 4/2 maddesinde ise; "Broker aracılığı ile akdedilen sözleşmelerde; broker sigorta ettiren adına akit yapma yetkisine sahip ise, Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliğinin 17 nci maddesinin dördüncü fıkrası saklı kalmak üzere brokerin Yönetmelik kapsamında usulüne uygun bir şekilde bilgilendirilmesi durumunda sigorta ettirenin ve sigortadan faydalanan diğer kişilerin ayrıca bilgilendirilmesi sadece talepleri varsa zorunludur. Broker sigorta ettiren adına akit yapma yetkisine sahip değil ise, sigortacı ayrıca sigorta ettireni ve talep etmesi durumunda sigortadan menfaat sağlayacak olan diğer kişileri de bilgilendirir." şeklinde açıklama yer almaktadır.

³⁸ Ünan, s. 220; Er, s. 194.

³⁹ Yargıtay 11.HD,KT:31.01.2006, 2005/1159E., 2006/795K., www.karararama.yargitay.gov.tr, (ET:06.12.2025)

⁴⁰ Temsil etmek ibaresi doktrinde tartışmalıdır. Birtakım yazarlara göre brokerin, broker olmasından kaynaklı olarak temsil yetkisi yoktur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kayıhan / Günergök, s. 170; Kender, s. 135; Hacı Kara, **Sigorta Hukuku**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, 2021, s. 114, dn:161.

⁴¹ Bkz. TTK m. 1423 gerekçesi.

koyucunun bu kendine özgü tercihi, sigorta ettirene tanınan hakkın hukuki mahiyetinin tespitinde doktrinel bir belirsizliğe yol açmaktadır. Zira itiraz ifadesinin sözleşmenin hiç kurulmadığına yönelik bir irade beyanı mı, bir iptal hakkı mı, yoksa sözleşmeden dönme veya fesih yetkisi mi olduğu hususu Kanun metninden açıkça anlaşılamamakta bu muğlaklık, uygulanacak hukuki sonuçların tayinini güçleştirmektedir⁴².

Kanun metninde geçen “*aydınlatma açıklamasının verilmemesi*” ifadesi lafzi anlamının ötesinde geniş yorumlanmalı sadece açıklamanın hiç yapılmamasını değil, aynı zamanda gereği gibi ifa edilmemesini de kapsamalıdır⁴³. Bu çerçevede aydınlatmanın eksik, yanlış, zamanında yapılmamış olması veya muhatabı yanıltacak derecede lüzumsuz bilgi yığını içermesi halleri de verilmemiş sayılarak, sigorta ettirenin itiraz hakkını saklı tuttuğu kabul edilmelidir⁴⁴. Bu yorum tarzı, aydınlatma yükümlülüğünün ihdas amacı olan taraflar arasındaki bilgi asimetrisini giderme gayesiyle de tam bir uyum arz etmektedir.

TTK m.1423/2 göre aydınlatma açıklamasının usulüne uygun verilmemesi halinde, sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmezse sözleşme poliçede yazılı şartlarla kurulmuş sayılır. Sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğünü TTK m. 1423/1 kapsamında gereği gibi ifa etmemesi, poliçede yer alan ve sigorta ettirenin bilgisi dışında kalan aleyhe hükümlerin sözleşme içeriğine kendiliğinden dâhil olmasını engeller. Ancak kanun koyucu bu eksikliğin yaptırımını sözleşmenin geçersizliği olarak değil, sigorta ettirene tanınan bir itiraz hakkı üzerinden kurgulamıştır. TTK m. 1423/2 uyarınca; sigorta ettiren, poliçenin tesliminden itibaren on dört gün içinde sözleşmeye itiraz etmezse, bu suskunluk bir kabul beyanı sayılarak, sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla kurulmuş olduğu sonucuna varılır⁴⁵. Dolayısıyla yasa, itiraz hakkının süresinde kullanılmamasını, poliçe içeriğinin zımnen benimsendiğine dair bir kanuni karine olarak kabul etmiş ve sözleşmeyi poliçedeki şartlarla bağlayıcı kılmıştır⁴⁶.

Yüksek mahkeme yerleşik içtihatlarında, TTK m. 1423/2 hükmündeki on dört günlük itiraz süresinin aydınlatma yükümlülüğüne aykırılık iddialarını bertaraf eden kesin bir süre olarak yorumlandığı görülmektedir. Yüksek Mahkemenin bu katı yaklaşımına göre sigorta ettirenin yasal süre içinde poliçe içeriğine itiraz etmemesi, sözleşmenin poliçede yazılı şartlarla kurulduğuna dair zımni bir kabul iradesi sayılmakta ve bu suskunluk, aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi ifa edildiği sonucuna varmaktadır⁴⁷. Bu kabulün doğal bir sonucu olarak itiraz hakkını kullanmayan sigorta ettirenin, sonradan aydınlatma eksikliğini ileri sürerek sözleşmeye aykırılık veya haksız fiil hükümlerine dayanmak suretiyle tazminat talep etme hakkının hukuken ortadan kalktığı görülmektedir.

⁴² Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz., s. 112; Ünan, s. 239; Melda Taşkın, **Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2019, s. 186.

⁴³ Özdamar, s. 280; Ünan., s. 239; Emine Yazıcıoğlu, **Sigortacının Bilgilendirme (Aydınlatma) Yükümlülüğü**, Ünan Samim/Yazıcıoğlu Emine, Sigorta Hukuku Sempozyumları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2018, s. 411.

⁴⁴ Er, a.g.e., s. 395-396.

⁴⁵ Kübra Yetiş Şamlı, **Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m. 1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler**, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Cevdet Yavuz’a Armağan, S:22 C:3, s. 2998; Yazıcıoğlu/Şeker Ögüz, s. 116; Aral Eldeleklioğlu, s. 399; Özdamar, s. 366.

⁴⁶ Aksi görüş için bkz. Er., s. 466.

⁴⁷ Er, s. 467.

Öğretideki baskın görüşler ve Yargıtayın yerleşik içtihatları ışığında değerlendirildiğinde TTK m. 1423/2 hükmünde yer alan ve aydınlatma yükümlülüğünün ihlaline rağmen süresinde itiraz edilmemesini zımni kabul sayan düzenlemenin, sigorta hukukunun temel paradigması olan zayıf tarafın korunması ilkesiyle bağdaşmadığı ve sigorta ettiren aleyhine ağır sonuçlar doğurduğu açıktır. Kanun koyucunun, aydınlatma eksikliğini yaptırımsız bırakan ve risk dengesini sigortacı lehine bozan bu hükmü, olması gereken hukuk açısından yeniden ele alması ve sigorta ettireni etkin şekilde koruyacak bir düzenlemeye gitmesi gereklidir.

TTK m. 1423/2 hükmündeki bu katı süre ve zımni kabul karinesi, esasen sigorta sözleşmesinin tarafları arasındaki ilişkiyi düzenlemektedir. Ancak bu düzenlemenin, sigorta ettirenin menfaat temsilcisi olan broker açısından doğuracağı sonuçlar ayrıca irdelenmelidir. Kanaatimizce, sigorta ettirenin 14 günlük sürede itiraz etmeyerek sözleşmeyi poliçe şartlarıyla kabul etmiş sayılması, sadece sigortacı ile olan akdi ilişkiyi bağlayıcı kılar. Ancak bu durum, aydınlatma ve yönlendirme görevini ihmal eden brokere karşı vekalet ilişkisi ve özen borcu uyarınca TBK hükümlerine dayalı tazminat talep etme hakkını ortadan kaldırmaz. Zira brokerin sorumluluğu poliçenin geçerliliğinden bağımsız, iç ilişkiye dayalı hukuki temelden kaynaklanmaktadır.

3. BROKERİN YETKİ DURUMUNA GÖRE AYDINLATMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İFASI VE SORUMLULUK REJİMİ

Brokerlik icrası sigorta ettirenin ihtiyaçlarını teknik bir gözle değerlendirerek en elverişli sigorta ürününü ve sigortacıyı tespit etmekle ve bu durumu raporlamakla mükelleftir⁴⁸. Türk sigorta mevzuatının aydınlatma yükümlülüğünü düzenleyen temel norm olan TTK m. 1423 incelendiğinde kanun koyucunun yükümlülüğün süjeleri olarak sigortacı ve acentesini açıkça zikrettiği, buna karşılık sigorta brokerlerini bu yasal tanımlamanın lafzi kapsamı dışında tuttuğu görülmektedir⁴⁹. Bu bağlamda, kanuni düzenleme tekniği açısından aydınlatma borcunun yasal muhatabı olarak acente kabul edilirken, brokerin kural olarak aydınlatma yükümlü değildir. Sigorta brokerinin aydınlatma yükümlülüğünün ifası ve olası bir ihlal durumunda uygulanacak sorumluluk rejimi, brokerin temsil yetkisinin varlığına veya yokluğuna göre ikili bir ayrıma tabi tutulmalıdır⁵⁰. Zira brokerin hukuki statüsündeki bu farklılık hem aydınlatma borcunun muhatabını hem de sorumluluğun yasal dayanağını değiştirmektedir⁵¹.

3.1. Temsil Yetkisi Bulunan Broker Bakımından

Sigorta sözleşmesinin temsil yetkisini haiz bir broker vasıtasıyla akdedildiği hallerde, aydınlatma yükümlülüğünün ifa rejimi farklılaşmaktadır. Bu senaryoda sigortacının, gerekli teknik bilgilendirmeyi yetkili brokere yapması, sigortacının aydınlatma borcunu usulüne uygun şekilde ifa ettiği anlamına gelir ve sigortacıyı sorumluluktan kurtarır. Zira bu aşamadan sonra bilgilendirme yükümlülüğü, broker ve temsil olunan arasındaki iç ilişki ve mesleki özen borcu çerçevesinde brokere intikal eder. Bu husus SEDDK 2022/14 sayılı genelgesinde m. 5/3 “*Brokerin sigorta ettiren adına akit yapma yetkisine sahip olması*

⁴⁸ Yücesan, s. 45.

⁴⁹ Ünan, s. 220.

⁵⁰ Emine Yazıcıoğlu, *Sigorta Aracıları Hukuku 1*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı 2010, s. 34.

⁵¹ Ünan, s. 220-221.

durumunda; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 1423 üncü maddesi kapsamındaki bilgilendirme yükümlülüğü, şirket tarafından brokerin bilgilendirilmesi temsil edilen tarafın bilgilendirilmesi anlamına geldiğinden şirketin bilgilendirme yükümlülüğü sona erer ve bu yükümlülük broker tarafından yerine getirilir. Brokerin sigorta ettiren adına akit yapma yetkisine sahip olmadığı durumlarda ise, sigortacının Yönetmelik kapsamındaki bilgilendirme yükümlülüğü devam eder” olarak düzenleme bulmuştur. Genelge ile getirilen bu düzenleme, aydınlatma yükümlülüğünün ifasında brokerin rolünü netleştirmeyi amaçlasa da kanun ve yönetmelik metninde açıkça zikredilmeyen bir hususun genelge düzeyinde pozitif hukuk alanına taşınması, hukuki belirlilik ilkesi açısından eleştiriye açıktır. Nitekim SRBY m. 17/4 hükmü de bu mekanizmayı teyit ederek sigorta şirketinin yetkili brokeri bilgilendirmesinin, hukuken temsil olunan sigorta ettirenin bizzat aydınlatılması hükmünde olduğunu düzenlemiştir. Dolayısıyla yetkili broker, sigortacıdan edindiği bilgileri temsil ettiği sigorta ettirene aktarmakla bizzat yükümlüdür.

Sigorta brokerinin, mesleki faaliyeti gereği sigorta tekniğine hakim ve konusunda uzmanlaşmış bir profesyonel olduğu hususu, hukukumuzda bir karine olarak kabul edilmektedir. Bu uzmanlık sıfatının bir sonucu olarak brokerin, aracılık ettiği sözleşmenin genel şartlarına, teknik detaylarına ve piyasa uygulamalarına vakıf olması asıldır. Doktrinde belirtildiği üzere sigortacının bu profesyonel muhatap karşısındaki yükümlülüğü, kendiliğinden detaylı bir bilgilendirme yapmaktan ziyade, brokerin sorularını yanıtlamak ve talep edilen teknik verileri sağlamakla sınırlı kabul edilmelidir⁵².

Sigorta sözleşmesi akdetmeye yetkili brokera karşı sigorta ettiren aydınlatma verdiğinde sorumluluktan kurtulur. Bu aşamadan sonra aydınlatma yükümlülüğü broker ile sigorta ettiren arasındaki temsil ilişkisine intikal eder. Yetkili broker, sigortacıdan aldığı bilgileri ve poliçe detaylarını müvekkiline aktarmakla yükümlüdür. Şayet broker bu aktarımı yapmazsa, yine TBK m. 506 uyarınca sadakat ve özen borcu ile TBK m. 112 çerçevesinde müvekkiline karşı sorumlu olur.

3.2. Temsil Yetkisi Bulunmayan Broker Bakımından

Kural olarak sigorta brokeri, sigorta ettireni temsil yetkisine haiz olmaksızın, sadece aracılık faaliyeti yürüten bağımsız bir tacir yardımcısıdır. Bu senaryoda, sigorta sözleşmesinin kuruluşu aşamasında sigortacının veya acentesinin aydınlatma yükümlülüğü, doğrudan sözleşmenin tarafı olan sigorta ettirene karşı devam eder. Temsil yetkisi bulunmayan broker, TTK m. 1423 kapsamında sigortacının aydınlatma borcunu ifa eden kişi statüsünde değildir. Bilakis sigorta ettirenin tarafında yer alan bir bilgi alıcısı konumundadır.

Türk sigorta mevzuatında sigorta brokerinin aydınlatma yükümlülüğüne dair sarıh bir düzenlemenin bulunmaması, brokerin müşterisi konumundaki sigorta ettirene karşı bilgilendirme sorumluluğundan muaf olduğu şeklinde yorumlanmamalıdır⁵³. Sigorta ettirene profesyonel danışmanlık hizmeti sunan brokerin aydınlatma borcunun hukuki dayanağı sigortacıya özgülenen SK m. 11/3 veya TTK m. 1423 gibi özel normlarda değil, taraflar arasındaki iç ilişkinin tabi olduğu genel hükümlerde aranmalıdır. Dolayısıyla bu

⁵² Ünan, s. 220.

⁵³ Er, s. 193-194.

yükümlülük kanuni bir düzenlemeden ziyade sözleşmesel bir özen ve sadakat borcu olarak tezahür etmektedir⁵⁴.

Temsil yetkisi olmayan brokerin aydınlatma eksikliğinden doğan sorumluluğu, genel hükümlere tabidir. Brokerin, mesleki özen borcuna aykırı davranarak müşterisini zarara uğratması halinde sorumluluğu TBK m. 112 kapsamında değerlendirilir. Bu durumda broker, kusursuzluğunu ispat edemedikçe sigorta ettirenin uğradığı zararları tazmin etmekle yükümlüdür. Burada dikkat edilmesi gereken nokta sigorta ettirenin brokerin sorumluluğuna giderken sigorta sözleşmesi ve poliçeden doğan sorumluluk değil, aydınlatma yükümlülüğünün ihlali nedeniyle uğradığı zararların tazminidir. Başka bir deyişle sigorta sözleşmesi ve sigorta poliçesi sıhhatini korumaktadır ancak brokerin sigorta ettirene karşı genel hükümlerden doğan aydınlatma yükümlülüğü gereği gibi ifa edilmemesi neticesinde meydana gelen zararın tazminidir. Yargıtay bir kararında sigorta ettirenin zarar tazmini noktasında eksik bilgilendirme nedeniyle sigorta sözleşmesinin geçersizliği ile değil, SK m. 11/3 kapsamında aydınlatma yükümlülüğüne aykırılıktan doğan zararlarının tazmini yoluna gitmesi gerektiğini hükme bağlamıştır⁵⁵.

SONUÇ

Türk sigorta hukukunda aydınlatma yükümlülüğü, sigorta ettirenin iradesinin sağlıklı oluşumunu sağlayan koruma mekanizmalarından biri olarak düzenlenmiştir. Ancak bu yükümlülüğün sınırları belirlenirken TTK m. 1423 ve SK m. 11/3 kapsamında yalnızca sigortacı ve acentesi zikredilmiştir. Sigorta brokerinin yasa metninde açıkça aydınlatma borçlusu olarak sayılmamış olması, doktrinde ve uygulamada normatif bir boşluk doğurmuştur. Her ne kadar Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği ile bu boşluk doldurulmaya çalışılsa da temel bir yükümlülüğün kanun yerine yönetmelikle ihdas edilmesi, normlar hiyerarşisi ve hukuki belirlilik ilkesi açısından eleştiriye açık bir durum yaratmaktadır.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar ışığında mevzuattaki lafzi eksiklik, brokerin aydınlatma sorumluluğundan muaf olduğu anlamına gelmemelidir. Brokerin aydınlatma borcunun asıl dayanağı, özel sigorta mevzuatından ziyade taraflar arasındaki iç ilişkinin hukuki niteliği olan simsarlık ve vekâlet akdi hükümleri ile dürüstlük kuralıdır. Broker sahip olduğu teknik uzmanlık ve sigorta ettiren ile kurduğu güven ilişkisi gereği TBK m. 506 çerçevesinde sadakat ve özen borcu altındadır. Bu borcun ihlali, yani sigorta ettirenin eksik veya hatalı bilgilendirilmesi veya hiç bilgilendirilmemesi brokerin TBK m. 112 uyarınca akdi sorumluluğunu doğurur. Brokerin yetki durumu ise sorumluluğun yönünü tayin etmekte temsil yetkisini haiz brokerler bakımından sigortacının da TBK m. 116 çerçevesinde müteselsil sorumluluğu gündeme gelebilmektedir.

Çalışma kapsamında incelenen Sigorta Tahkim Komisyonu kararları da bu teorik çerçeveyi doğrular niteliktedir. Uyuşmazlıkların ezici çoğunluğunun sigorta ettiren ile sigorta şirketi arasında cereyan ettiği ve aydınlatma yükümlülüğü ihlali iddialarının doğrudan sigortacıya yöneltildiği görülmektedir. Brokerin taraf olduğu ve doğrudan aydınlatma yükümlülüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle sorumlu tutulduğu emsal bir tahkim

⁵⁴ Ünan, s. 220; Er, s. 194.

⁵⁵ Yargıtay 17.HD KT:15.02.2016, 2015/10782E., 2016/1632K. (www.karararama.yargitay.gov.tr ET: 05.11.2025)

kararına rastlanmaması brokerin tahkim yargılamasındaki hukuki statüsünün netleştirilmeye muhtaç olduğunu teyit etmekte ve uyuşmazlıkların uygulamada daha ziyade genel mahkemelerde vekâlet sözleşmesine aykırılık temelinde çözümlendiğini göstermektedir.

Sonuç olarak sigorta ürünlerinin karmaşılaşması ve brokerlik mesleğinin artan önemi dikkate alındığında, mevcut yasal düzenlemenin sigorta ettireni korumada yetersiz kaldığı görülmektedir. Hukuki güvenliğin sağlanması ve sorumluluk rejimindeki tereddütlerin giderilmesi amacıyla kanun koyucunun, sigorta brokerini de aydınlatma yükümlülüğünün asli sùjeleri arasına dahil edecek açık ve kapsayıcı bir yasal değişikliğe gitmesi, olması gereken hukuk açısından bir zaruriyettir.

KAYNAKÇA

Aral Fahrettin, Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2011.

Aral Eldeleklioğlu İrem, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, C: 18, S: 1, s. 383-403.

Arıkan Mustafa, Culpa İn Contrahendo Sorumluluğu, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, C:17, S:1, ss. 69-89.

Aydın, Sevgican, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Hâlinde Sigortacının Hakları, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2018.

Aydınlı İbrahim, İşverenin Sosyal Temas ve İş İlişkisinden Doğan Edimden Bağımsız Koruma Yükümlülükleri ve Sonuçlar, Ankara, Seçkin, 1. Baskı, 2004.

Bozkurt Tamer, Türk Hukukunda ve Uygulamada Tellallık, Ankara, Yetkin Yayınları, 9.Baskı, 2007.

Çeker Mustafa, 6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanuna Göre Sigorta Hukuku, Adana, Karahan Yayınevi, 13.Baskı, 2016.

Demircioğlu, Huriye Reyhan, Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk, Ankara, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, 2009.

Dolar, Neyzen Fehmi, Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara, Seçkin Yayınları, 2023.

Durgut, Ramazan/Bulut, Erkam Haşim, Karar İncelemesi: Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğe Aykırılığın Sonuçları, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S: 6, C: 2, 2020.

- Er Sefa, Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara, Adalet Yayınları, 2023.
- Erbek Özge, Tüketici Satımlarında Satıcının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü ve İhlalin Sonuçları, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010.
- Gürpınar, Damla, Sözleşme Dışı Yanlış Tavsiyede Bulunma, Öğüt veya Bilgi Vermeden Doğan Hukuki Sorumluluk, İzmir, Güncel Yayınevi, 1. Baskı, 2006.
- Kara Hacı, Sigorta Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 2. Baskı, 2021.
- Kayıhan Şaban / Günergök Özcan, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, İstanbul, Umuttepe Yayıncılık, 6. Baskı, 2021.
- Kender Rayegan, Türkiyede Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 16. Baskı, 2017.
- Ozanoğlu Hasan, Tüketicinin Korunması Açısından Taksitle Satım Sözleşmesi, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1.Baskı, 1999.
- Özdamar, Mehmet, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara, Yetkin Yayınları, 1.Baskı, 2009.
- Özdamar, Mehmet, Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2008, C: 57, S: 3, ss. 526-569.
- Serozan, Rona, Culpa in Contrahendo, Akdin Müspet İhlâli ve Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinden Bağımsız Borç İlişkisi, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, S:2, 1968, s. 108-129.
- Taşkın Melda, Krediyeye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2019.
- Ulaş Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 8.Baskı, 2012.
- Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku C. I, İstanbul, On İki Levha, 1. Baskı, 2016.
- Özdamar Mehmet, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara, Yetkin Yayınları, 1.Baskı, 2009.
- Yazıcıoğlu Emine, Sigorta Aracıları Hukuku 1, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1.Baskı 2010.
- Yazıcıoğlu Emine / Şeker Öğüz Zehra, Sigorta Hukuku, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2. Baskı, 2019.

Yazıcıoğlu Emine, Sigortacının Bilgilendirme (Aydınlatma) Yükümlülüğü, Ünan Samim/Yazıcıoğlu Emine, Sigorta Hukuku Sempozyumları, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2018.

Yetiş Şamlı Kübra, Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m. 1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Cevdet Yavuz'a Armağan, S:22 C:3, s. 2977-3004.

Yücesan, Mert, Dünyada ve Türkiye'de Aracılık Sistemleri ve Öneriler, Reasürör Dergisi, Sayı:31.